

Dkt. Daniel K. Darko, Nyaraka za Gerezani, Kipindi cha 1, Utangulizi wa Kitabu cha Wakolosai

© 2024 Dan Darko na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Dan Darko katika mfululizo wake wa mihadhara kuhusu Nyaraka za Magereza. Huu ni kipindi cha 1, Utangulizi wa Kitabu cha Wakolosai.

Jina langu ni Dan Darko. Ninafundisha Masomo ya Biblia katika Chuo cha Gordon [sasa Chuo Kikuu cha Taylor huko Upland, IN]. Usomi wangu, kwa sehemu kubwa, katika miaka ya hivi karibuni, umejikita katika barua za Pauline zenye utata, ambazo nitazifafanua kuhusu maana yake katika mihadhara hii. Ninamsoma Paulo kwa ujumla.

Ninajua kwamba Wakristo wengi wanapenda Agano la Kale kwa sababu wana hadithi nzuri za kusimulia kuhusu jinsi Mungu alivyowatendea watu wake. Hilo ni jambo zuri. Ninapenda Agano la Kale, na napenda kukaa chini na kuwasikiliza marafiki zangu wanaofundisha Agano la Kale, ambalo hupanua na kufichua kile ambacho Mungu amefanya katika historia ya Israeli na katika historia yetu ya wokovu.

Tunapokuja kwenye Agano Jipya, pia napata mfano miongoni mwa wanafunzi na watu kanisani. Baadhi wanampenda Yesu kwa sababu Yesu anawapenda watu wote. Yesu anamjali mjane huyo maskini na anamfufua mtoto.

Yesu huwalisha wenye njaa. Yesu ndiye mtu huyu anayejali, si Bwana na Mwokozi wetu tu bali pia ni mtu mwenye hisani na anayejali kweli. Lakini linapokuja suala la Paulo, wengine wanasema tunampenda Paulo kwa sababu mafundisho yote yanatoka kwa Paulo, lakini sivyo ilivyo kwa wanafunzi wangu Wakatoliki hasa.

Wanapenda kusema kwamba Paulo anaonekana mzuri, lakini kwa nini masuala yote yenye utata yanatoka kwa Paulo? Naam, nataka tu kwanza kuthibitisha kwamba hatutaleta utata katika mjadala huu, na hatutamfanya Paulo kuwa Paulo mwenye matatizo. Tutajifunza na kukua kutokana na ujuzi wetu wa Neno la Mungu kama tulivyo nao katika Biblia yetu. Sasa, hebu tuanze kumfikiria Paulo kwa ujumla.

Tunapomfikiria Paulo, tunamfikiria mtu ambaye ametumia muda wake mwingi kumtumikia Bwana Yesu Kristo na kufanya mambo makubwa katika ufalme wake. Kwa kweli Paulo hakuwa mtu aliyeanza kama Mkristo. Alianza kama Myahudi.

Anajielezea mwenyewe, kama tutakavyoona katika Wafilipi katika hotuba hii, kama mtu ambaye alikuwa Mfarisayo. Alishikilia kile alichokielezea kwa maneno yake

mwenyewe kama mtu wa Kifarisiyo mwenye kufuata sheria. Baadaye, alikutana na Yesu Kristo njiani kuelekea Damasko, na hiyo ilikuwa hatua ya mabadiliko.

Kuanzia siku hiyo alipokutana na Yesu na maisha yake yakabadilika, Paulo, ambaye alikuwa amewatesa Wakristo wa kwanza kwa muda mrefu na kujishuhudia katika maandishi yake kwa njia hiyo, ataeneza injili ya Bwana Yesu Kristo kwa ulimwengu wote. Paulo ataenda sehemu nyingi katika ulimwengu wa kale kushiriki injili ya Bwana Yesu Kristo. Unapoangalia ramani hii, ambayo inasimulia kuhusu ulimwengu wa Paulo, unaweza kutambua, ikiwa unaifahamu Agano Jipya, majina machache ambayo yanaonekana kufahamika kutoka Agano Jipya.

Unaweza kutambua majina kama Kolosai au Kolosai. Unaweza kutambua majina kama Efeso. Unaweza kutambua majina kama Thesalonike na Filipi.

Na kama wewe ni shabiki mkubwa wa mafundisho, unaweza kutambua jiji hili zuri hapa linaloitwa Roma. Unaweza pia kutambua miji kama Korintho. Huenda umewahi kukutana na Athene.

Paulo alisafiri kuzunguka maeneo haya, akishiriki injili ya Bwana Yesu Kristo na nguvu ya wokovu inayokuja kupitia Kristo pekee. Anapoendelea na kushiriki injili, anakutana na kile tunachokipata tunaposhughulika na kundi lolote la watu. Paulo angeshughulika na makanisa.

Kadri vikundi vinavyoundwa, ndivyo wanavyoanza kuwa na matatizo ya utambulisho, malezi, masuala ya maadili, na masuala ya mahusiano baina ya watu na mahusiano. Kisha Paulo angeandika barua kujaribu kushughulikia masuala mbalimbali yanayojitokeza, kwa sehemu kubwa, katika makanisa aliyoyaanzisha au makanisa aliyoyafahamu. Kabla hatujaingia kwenye nyaraka za wafungwa, ni muhimu sana tuwe na picha kubwa zaidi ya kinachoendelea na Paulo.

Unapochukua Agano Jipya lako na kuanza kutazama barua za Paulo, ni muhimu kutambua kwamba Paulo ana barua zake zilizopangwa katika Agano Jipya, si kwa bahati mbaya. Una injili, na linapokuja suala la barua za Paulo, unaweza kutaka kuona vipengele viwili muhimu vinavyojitokeza. Kwanza barua hupangwa kulingana na barua zilizoandikwa kwa makanisa.

Kwa mfano, utapata barua kwa Warumi inatangulia, ikifuatiwa na Wakorintho, Wagalatia, Waefeso, Wafilipi, Wakolosai, na Wathesalonike, na kisha unaanza kuona barua zilizoandikwa kwa watu binafsi zikifuata barua zilizoandikwa kwa makanisa. Sasa, unaweza kutaka kuuliza, zinaamua kama barua zimeandikiwa makanisa, ipi inatangulia na ipi inakaribia mwisho? Wasomi wanaonekana kufikiria kwamba mpangilio huu ulifanywa kwa msingi wa urefu. Na kwa hivyo, kama unavyoweza kuona katika Biblia yako, utaona kwamba haraka sana, barua ndefu kama Warumi, Wakorintho, na Wagalatia zinaonekana kuja kwanza kabla ya barua fupi.

Na kwa hivyo, linapokuja suala la barua moja moja, tunaona mpangilio huo huo pia. Na kwa hivyo, maeneo mawili ambayo mambo mawili yanazingatiwa katika jinsi barua hizi zinavyowasilishwa katika Biblia yetu ni kwanza, barua kwa makanisa, na urefu wa barua. Hebu tuendeleo mbele na tuanze kufikiria kuhusu Paulo na maandishi yake, kile ambacho wasomi wangependa kukiita barua za Paulo.

Naam, tuna takriban barua 13 zinazohusishwa na Paulo. Unaweza kujua hili, na hili linaweza kuwa jambo la kawaida sana, lakini ili tuweze kubaini mahali ambapo barua za gerezani zinaendana, ni muhimu kwetu kuelewa wigo wa hili. Unaweza kutambua barua zote ambazo Paulo aliandika kwenye chati hii hapa.

Lakini pia nataka kukuelekeza haraka kwenye kile ambacho hakijulikani sana kwa watu walio nje ya duru za kitaaluma: kile tunachokiita barua za Paulo zenye utata na barua za Paulo zisizopingwa. Kusema barua ya Paulo haina ubishi ni kusema kwamba kwa ujumla, wasomi wengi ikiwa si wote, wanashikilia kwamba barua hizi zimeandikwa na Paulo bila ubishi. Kwa maneno mengine, tunapofikiria ni nani aliyeandika barua hizi, ni nani aliyeketi au hata kufanya kazi na mtu ili kutoa barua hii kwa ajili ya kanisa kuwa sehemu ya Biblia yetu, kwa kweli, basi tunganese, bila shaka, hii inatoka kwa Paulo, na tunaweza kuichukulia kama hivyo, tunaweza kufanya kazi nayo kama hivyo.

Lakini sivyo ilivyo kwa barua za Paulo zinazobishaniwa. Barua za Paulo zinazobishaniwa ni barua ambazo, kama tunavyozungumza leo, 2014 katika karne ya 21, tunabishana vikali kuhusu ni barua gani kati ya hizi zilizotoka kwa Paulo. Na ni ipi iliyotoka kwa mtu mwingine zaidi ya Paulo?

Inaweza kukuvutia kujua kwamba hilo ndilo eneo ninalobobea zaidi katika usomi, barua za Pauline zinazopingwa. Kwa maneno mengine, najifanya mimi ni wakili ili kutetea kile ambacho Paulo amefanya na kile ambacho Paulo hajafanya na kuweka ushahidi mezani. Tunapofika gerezani, barua, ambazo ndizo tunazozingatia katika mfululizo huu mahususi, ni lazima tuzingatie kwamba barua nne zinazoangaziwa hapa ni barua zilizoandikwa gerezani.

Kwa hivyo, fikiria kuhusu mtu aliyefungwa akiandika barua hizi kutoka gerezani, hivyo barua za gerezani. Kwa uhalisia, tunaweza kuongeza barua moja zaidi kwenye barua za gerezani, yaani 2 Timotheo, ambayo pia ni barua ambayo inaeleweka kuwa iliandikwa kutoka gerezani. Lakini tua kidogo kwa sababu tumekuwa tukizingatia usomi siku hizi, tukiweka 1 na 2 Timotheo na Tito katika safu tofauti inayoitwa barua za kichungaji ili kuchunguza barua zilizoandikwa kwa watu binafsi na kile wanachopaswa kutufundisha kama wanatheolojia na kile wanachopaswa kutufundisha kama Wakristo kanisani wanaojaribu kuishi kwa imani yetu.

Katika Nyaraka za Magereza, inaweza kukuvutia kuona kinachoendelea hapa. Wasomi wale wale walio katika ubishi mkubwa kuhusu utata na usiopingwa bado watapata nyaraka mbili za gerezani katika safu isiyoupingwa na mbili katika safu inayoupingwa. Ni nini kinaendelea? Tutaanza kuangalia hilo.

Tutakachofanya katika mjadala wa Nyaraka za Magereza hapa kitakuwa na vipengele vichache. Mojawapo ni hili. Tungedhani, kama ninavyosema kwingineko, kwamba ingawa tumebishana kuhusu barua za Paulo, kuna sababu za kutosha kubishana kwamba Paulo ndiye aliyeandika barua hizi.

Hiyo haimaanishi kwamba wenzangu ambao hawakubaliani na mtu kama mimi na wasomi wengine hawana hoja yoyote nzuri ya kutoa. Tutaangalia hilo. Lakini hebu tuchukulie katika hotuba hii kwamba msimamo wangu binafsi, uiite upendeleo wangu binafsi, kwamba Paulo aliandika Wafilipi, Paulo aliandika Filemoni.

Hatubishani sana kuhusu hilo. Paulo, kwa mtazamo wa Darko, aliandika Wakolosai na Waefeso, ingawa nina hamu kubwa na ninaendelea kuwashirikisha wenzangu ambao hawakubaliani nami kuhusu hilo. Tukirudi kwenye kipengele kingine cha nyaraka za gerezani, pia tuna Wakolosai na Waefeso.

Barua hizi mbili mara nyingi huandikwa. Ukienda kwenye duka la vitabu kununua maelezo, huenda isikushangaze kugundua kwamba kuna maelezo kuhusu Waefeso na Wakolosai. Au ukipata maelezo kuhusu Wakolosai pekee, utaona mtoa maoni akiandika katika utangulizi jinsi barua hii ilivyo karibu na Waefeso.

Vivyo hivyo unaposoma maoni kuhusu Waefeso. Yataonyesha jinsi barua hizi mbili zinavyofanana kabisa. Kwa hivyo acha nijaribu kufafanua machache kati ya hayo katika hotuba hii kuhusu kinachoendelea na hili.

Wakolosai na Waefeso mara nyingi hutendewa pamoja kwa sababu rahisi kwamba wanashiriki mtindo mmoja na mfumo wao wa kitheolojia; kwa maneno mengine, jinsi wanavyowasilisha masuala ya mafundisho inaonekana kuwa na muundo sawa. Miundo ya lugha inafanana sana kwa njia nyingi, ambazo nitaelezea baadaye. Mitazamo ya ulimwengu ya barua hizi mbili inafanana sana.

Sio kurudi kwenye ramani, lakini ukikumbuka nilipokuelekeza kwenye ramani, ungegundua kwenye ramani kwamba kwa kweli Wakolosai na Waefeso ziko karibu sana. Kwa hivyo, haishangazi mtazamo wa ulimwengu karibu wakati huo huo unaonekana kuwa sawa kama tutakavyoona katika hotuba hii. Kuhusu mtindo, mtu anaweza kugundua kwamba ikiwa unasoma Kigiriki, ambacho si wazi sana kwa Kiingereza, kwa Kiingereza, tunajaribu kurahisisha kwa hadhira au msomaji ili aweze kufanya kazi nacho vizuri sana.

Utaona sentensi ndefu zaidi; utaona maneno yanayotumika kurudia kile tutakachokiita Hendiadys, na utaona jinsi miundo fulani inavyotengenezwa kwa njia zisizoeleweka katika Kigiriki, tofauti na ile tuliyonayo katika barua zingine za Paulo. Pia ni kweli kwamba ukiangalia barua hizi mbili kwa karibu, utapata mambo fulani ambayo hayapatikani katika barua za Paulo zisizo na ubishi. Barua hizi mbili zinapendezwa sana na mamlaka na mamlaka, kwa mfano.

Wanachukua masuala ya kitheolojia, na hutumia Kristo kama msingi wa kubainisha jinsi familia zinavyopaswa kufanya kazi. Wanapozungumzia wokovu, wanazungumzia wokovu kwa maneno halisi kama uhamisho kutoka wakati uliopita maalum, unaosababishwa na tendo la Mungu katika Kristo na kuelekezwa kuelekea wakati ujao maalum. Barua hizi ziko wazi kabisa, na haishangazi watu kama Calvin na wengine wanaona baadhi ya barua hizi kuwa wanazozipenda zaidi, hasa Waefeso.

Zinafanana katika maudhui, mtazamo wa ulimwengu, na nyenzo kwa sababu fikiria barua nyingine yoyote katika Paulo ambayo unapata marejeleo ya mapepo, nguvu, mamlaka, na nguvu. Unazipata katika Wakorintho, lakini jinsi Wakorintho wanavyozizungumzia, ni karibu kitu kinachoendelea katika uwanja wa utambuzi, yaani kinachoendelea akilini, vita vinavyoendelea katika mawazo, na jinsi tunavyojadili na kushughulikia mambo, na wakati mwingine lugha hii pia hutumika kurejelea nguvu za kisiasa. Unaweza pia kutaka kugundua kitu kinachounda sababu kwa nini wasomi huzichukulia barua hizi mbili pamoja, na hizo ndizo maneno yanayotumika kihalisi; msamiati unaotumika katika barua hizi mbili unashirikiwa kwa njia nyingi. Unaweza kupata hadi theluthi moja ya msamiati unaotumika katika Wakolosai unaotumika katika Waefeso.

Kama ningekuonyesha mfano mfupi tu, ningekupa chati kama hii. Chukua muda mfupi kufungua Biblia yako na ufanye baadhi ya ulinganisho huu peke yako. Unaweza kushangaa kuona lugha inayotumika, wazo linalotolewa, wazo au lengo linalozungumziwa hapa kuwa sawa kabisa.

Kwa kweli, unapofikia ulinganisho wa mwisho, unaweza kushangaa kugundua jinsi hata watu wanaosalimiwa wanavyofanana kabisa. Hii, kwa sehemu kubwa, ndiyo sababu wasomi wangependa kuichukulia hii pamoja. Lakini pia ni muhimu kutambua kwamba hawako karibu kama tunavyotaka kuwawasilisha katika visa vingi kwa sababu ingawa wanatumia maneno yaleyale, herufi hizo mbili hazikubaliani katika jinsi lugha inavyotumika, mpangilio ambao zinawasilishwa, hadi 40% ya muda.

Kwa hivyo, lugha ile ile hutumika, lakini haitumiki kwa njia ile ile, kwa sababu ile ile, ili kufikia lengo moja. Kwa hivyo, makubaliano ya maneno hayamaanishi kwamba wanatumia lugha hiyo kwa njia ile ile. Mtu anaweza pia kuelezea hivi: kwamba wanafanana, bila shaka, kwa sababu mtu yule yule ndiye aliyewaandika.

Na kama mtu yule yule aliziandika, basi inapaswa kuwa rahisi sana kwamba ukiziandika ndani ya muda sawa, utakuwa na mawazo yaleyale. Fikiria kuhusu barua pepe uliyoandika hivi majuzi. Barua pepe nyingine uliyomwandikia rafiki ukielezea suala lile lile bila kunakili au kusambaza barua pepe ya awali uliyotuma.

Unaweza kujikuta mahali ambapo unatumia maneno yale yale, muundo sawa wa sentensi, na dhana ile ile kuwasilisha wazo ulilowasilisha katika barua pepe ya kwanza kwa rafiki yako. Au labda unapenda njia ya zamani, ambayo ninaipenda. Nina rafiki ambaye anapenda kupokea barua zilizoandikwa kwa mkono kutoka kwangu.

Ukipenda kuandika barua au kadi kwa mkono, chukua kadi za Krismasi unazowaandikia watu wengi. Na unaanza kugundua kwamba kwa kadi unazoandika, mistari mitatu, minne, mitano, unaonekana kuwasilisha mawazo yaleyale katika mwaka fulani kwa watu wengi ambao ulikuwa unawatakia mema katika msimu huo wa Krismasi. Je, hiyo ni bahati mbaya? Labda unaweza kutaka kuangalia jinsi tunavyoelezea uhusiano kati ya ufanisi na ushirikiano kwa maana hiyo.

Ikiwa mtu huyo huyo anaziandika kwa wakati mmoja, kuna uwezekano kwamba kutakuwa na mwingiliano katika suala la msamiati na muundo. Sasa, hebu tuanze kusonga mbele na kuanza kushughulikia suala linalohusiana haswa na Wakolosai, ambalo linaanza mihadhara yetu kuhusu nyaraka za gerezani. Kwa hivyo, katika mfululizo huu maalum kuhusu nyaraka za gerezani, tunaangalia barua nne: Wakolosai, Waefeso, Filemoni, na Wafilipi.

Bila sababu maalum, bila sababu ya kitheolojia, bila ushawishi maalum, mpangilio ambao zinawasilishwa katika darasa hili hauakisi tarehe au muundo au kitu kama hicho. Imepangwa tu kwa njia ambayo nadhani labda ikiwa zinawasilishwa hivyo na unafuata mfululizo, unaweza kupata fursa ya kutulia na kujifunza na kufuata mawazo katika maandishi haya.

Kwa hivyo, hebu tuanze kuangalia Wakolosai. Kama nilivyosema hapo awali, uandishi wa Wakolosai unapingwa. Kwa hivyo, hebu tuanze kushughulikia suala la uandishi.

Uandishi wa Paulo unapingwa kwa msingi wa lugha, mawazo, na mtindo. Wasomi wamesema kwamba lugha inayotumika katika Wakolosai haionekani kuwa sifa ya kawaida katika barua ambazo hazipingwi katika maandishi ya Pauline. Wazo katika suala la theolojia huenda vivyo hivyo, na kwa kweli mtindo ni eneo moja ambapo wasomi wana ubishani mwingi.

Nitakupa mfano. Ukiangalia sehemu ya kwanza ya Wakolosai, unaweza kugundua wakati mwingine, katika sura ya kwanza, mistari minane inaonekana katika maandishi ya Kigiriki kama sentensi moja, wakati mwingine ndefu zaidi. Wasomi wanasema, ee, Paulo haandiki hivyo.

Je, Paulo anaandika hivyo? Je, Paulo alikuwa na hisia fulani hivyo? Loo, mimi ni Mwafrika mzaliwa wa Afrika. Nilitumia muda mwingi barani Ulaya. Hilo halijabadilisha lafudhi yangu hata kidogo.

Nilitumia muda mwingi nchini Marekani. Lakini, ngoja nikuambie jambo: kila mahali ninapoenda, vinanikumbusha. Ninapoanza, nazungumza haraka sana.

Na wakati mwingine mimi hukasirika tu, hukasirika, hukasirika, hukasirika, hukasirika, hukasirika, na hunizuia, na huniambia, haswa makanisani, unaweza kupunguza mwendo kidogo? Naam, inaweza kukushangaza kujua kwamba wanafunzi wangu wahitimu kwa kawaida hufikiri mimi hutengeneza sentensi fupi. Mimi husimama mara nyingi. Mimi huchukua muda kufafanua mambo , na sifanyi kazi kwa kasi hiyo.

Je, huyo ni mtu yuleyule? Hilo ni wazo tu la kushikilia tunapoendelea katika hotuba hii. Paulo na uandishi wa Wakolosai unapingwa . Na wasomi wanabishana kwamba labda mshirika wa Paulo ndiye aliyeandika barua hii.

Baadhi yetu mara nyingi tumewauliza wenzetu, kwa hivyo unafikiri ni nani hasa mshirika aliyeandika barua hii? Jibu la kawaida ni, tunadhani mtu mwingine ndiye aliyeandika, lakini hatujui ni nani hasa aliyeandika. Tuna sababu tu za kuelezea kwamba Paulo hangeweza kuandika barua hii. Sawa, kwa hivyo nina wazo tu kwamba wasomi Wakristo na wasomi Wakristo wasio na msimamo mkali au wa kiinjlilisti, wote katika duru za kiinjlilisti na zisizo za kiinjlilisti, wana wasomi wanaobishana kwamba Paulo hakuandika barua hii, na mshirika wake ndiye aliyeandika hivyo.

Lakini katika hesabu yangu katika miaka ya hivi karibuni, labda katika miaka 15 iliyopita, wasomi wengi ninaowapata katika usomi wa kiinjlilisti wanabishana usomi wa Pauline. Wengine wanasema, si mshirika wa Paulo, lakini kwa kweli, hivi ndivyo ilivyotokea. Paulo na mshirika wake waliandika barua hii.

Nao ni wepesi kurejea Wakolosai 4, mstari wa 18, na kusema, unajua nini, labda mshirika wa Paulo ndiye aliyeandika haya. Kisha, baada ya mshirika huyo kumaliza kuandika, Paulo aliandika mstari wa 18, unaosomeka, Mimi, Paulo, naandika salamu hizi kwa mkono wangu mwenyewe. Kumbuka minyororo yangu.

Neema iwe nanyi. Kwa kumaliza barua. Kwa hivyo, baadhi ya wasomi watabishana kwamba kweli Paulo alikuwepo.

Paulo alikuwa nyuma ya barua hii. Lakini hiyo haimaanishi kwamba Paulo alikuwa akiandika kwa mkono. Alimpata mtu mwingine aiandike, na mwishowe, alitaka kudai kwamba, kwa kweli, alikuwa na jukumu la kila kitu kilichoendelea katika barua hii.

Na kwa kweli, yeye ndiye mtu mkuu nyuma ya barua hii. Kwa hivyo, huwa anasema, mimi, Paulo, kwa msisitizo wa kusema, nilifanya hivyo. Kwa kweli, nilifanya hivyo na mtu, na hata mtu aliniandikia.

Nataka tu ujue kwamba huyu ndiye mimi. Hii inanikumbusha baadhi ya uzoefu wangu wa kijijini ambao ningependa kushiriki nawe. Baadhi ya wenzangu wa Agano Jipya katika masomo ya udhamini hupenda kunidhihaki kwa uzoefu wangu wa kijijini.

Lakini hapa ndipo uzoefu wa kijijini unafaa sana. Kwa kukulia katika kijiji ambapo labda zaidi ya 90% ya watu hawakuweza kusoma na kuandika ukurasa mmoja kwa uwazi katika Kiingereza, kulikuwa na mtindo wa kawaida ambapo mtu anaweza kumwita mtu anayeweza kuandika au kusoma ili kumwandikia barua, kisha watatia sahihi hata kwa jina la mtu huyo na kutuma barua hiyo kama barua ambayo ni yake. Kijadi, nilipofanya kitu kama hicho kwa wajomba zangu au mama yangu au baadhi ya jamaa zangu, wangeniomba nirudie nilichokuwa nimeandika mara kadhaa ili tu kuhakikisha kwamba nilikuwa nikiwasilisha kile walichoniomba niandike.

Sasa, kejeli ni hii. Nitaandika barua kwa Kiingereza, lakini wataisitiza mara mbili au tatu kwamba niirudie ili waweze kuhakikisha kwamba ninawasilisha mawazo yao. Je, hicho ndicho kinachoendelea na Paulo hapa anachosema, unajua nini? Kwa sababu fulani, labda kwa sababu zisizoweza kudhibitiwa, au hata kwa sababu amechoka au chochote kile, unakuja na sababu yoyote ile. Acha nimuulize mmoja wa washirika wangu, tuseme Timothy Wright, kisha niruhusu nisaini chini kwamba ninawajibika kwa hili.

Haya ndiyo maneno yangu. Ikiwa ndivyo ilivyo, je, tunaichukulia barua kama ya Paulo na bado tunabisha kwamba Paulo ndiye aliyeandika? Hilo ni wazo la kushikilia. Mojawapo ya mambo ninayoyaona yanavutia, ambayo yananifanya niamini zaidi kwamba Paulo aliandika Wakolosai, ni kwamba Wakolosai na Filemoni zina mengi yanayofanana.

Kwa kweli, unapoziangalia barua hizo mbili, ziko karibu sana. Ni kama mtu aliandika barua ya kwanza kisha akaendelea na kuandika ya pili. Unaendelea na kusema, wow, nini kinaendelea hapa? Angalia majina ya watu wanaojitokeza katika barua hizi.

Hata angalia sarufi. Angalia jinsi sentensi zilivyojengwa. Mtu anawezaje kuandikwa na Paulo halisi na mwingine asiandikwe na Paulo? Hilo pekee ni gumu kwangu kuelewa.

Baada ya kuzingatia haya yote, ningepaswa kumtaja msomi Mwingereza anayeitwa James Dan. Dan ni msomi mashuhuri katika usomi wa Pauline. Dan alijaribu kusema kwamba Paulo aliandika Wakolosai, lakini Paulo hakuandika Wakolosai.

Alijaribu kuielewa kwa njia mbili, na inakuwa ya kuvutia sana unaposoma ufafanuzi wa Dan kuhusu Wakolosai. Lakini Dan anasema hivi kuhusu hoja ya mwisho niliyotoa

kuhusu mzozo wa uandishi wa Paulo. Barua hizo mbili zinataja waandishi wale wale, Paulo na Timotheo, na kwa kiasi fulani orodha ile ile ya wasalimu: Epafra, Aristarko, Marko, Dema, na Luka.

Kama unavyoona katika nukuu. Dan anaandika, mwingiliano huo unaweza kuwa matokeo tu ya ukiukaji wa kimakusudi au ukaribu wa asili ya kihistoria. Kwa maneno mengine, yeye mwenyewe anasema kwamba unapolinganisha Wakolosai na Filemoni, kuna kila sababu ya kutambua kwamba ikiwa haitoki kwa mtu yule yule, lazima kuwe na maneno ya siri mahali fulani kati ya barua hizi mbili.

Nasema ni Paulo. Hapo ndipo yote yanapoanzia. Paulo angeweza kubadilisha mtindo wake kuelekea mwisho wa maisha yake.

Paul alikuwa amekaa gereza kwa muda, na mambo mengi yalikuwa yamebadilika. Alikuwa amezungukwa na makundi tofauti ya watu. Hakika, nilirudi kutoka nchi yangu ya asili, Ghana, yapata siku 10 zilizopita.

Mke wangu aliniambia kwamba niliporudi siku mbili za kwanza, Kiingereza changu hakikuwa hata aina ya Kiingereza nilichokuwa nikizungumza. Nilikuwa nikizungumza Kiingereza cha Kiafrika. Nilikuwa na misemo ambayo kwa kweli ilikuwa na asili ya lugha yangu ya asili, nikitafsiri moja kwa moja kutoka lugha hiyo hadi Kiingereza.

Na ilinibidi nijitambue. Na ikawa msaada sana alipogundua kwamba baada ya siku, ninaanza kuzungumza kama mume anayemjua anayezungumza naye Amerika. Kwa hivyo, nasema, ninazungumza Kiingereza cha Kiafrika, na ninazungumza Kimarekani.

Je, inawezekana kwamba mazingira ya Paulo yaliathiri hata msamiati alioutumia? Kwa maoni yangu, ni vigumu sana kwa msingi wa uchambuzi wa ukosoaji wa maandishi. Kwa maneno mengine, ushahidi wa maandishi ni kitu ambacho wasomi huchunguza ili kujua kitu kinatoka wapi. Ni vigumu kwangu, hata upande wa kitheolojia wa mambo, kama nitakavyoonyesha katika utafiti wa maandishi yenyewe.

Kama mtu anaweza kusema kwa ujasiri kwamba baadhi ya wafanyakazi wenzangu walikubali msimamo huu kwamba Paulo hakuandika barua hii. Nadhani Paulo ndiye aliyeandika. Je, ni tofauti na barua zingine? Ndiyo.

Je, kuna tofauti za kimtindo? Ndiyo. Je, kuna tofauti za kitheolojia? Ndiyo. Je, kuna baadhi ya vipengele vya lugha ambavyo ni tofauti? Ndiyo.

Lakini si kweli kuhusu sisi sote tunaosafiri na kutumia muda mrefu zaidi katika sehemu tofauti kwamba mambo haya huwa kweli katika jinsi tunavyofanya mambo? Unaweza kutaka kujua kwamba wasomi wanaoshinikiza uandishi wa Paulo na wale wanaopinga uandishi wa Paulo hufanya kazi kwa dhana kwamba kwa kawaida hatuwafichulii kanisa au Myahudi wa kawaida. Kwa hivyo, hiyo ndiyo dhana ya nani

alikuwa mwandishi kufikia wakati wa Agano Jipya. Kwa maneno mengine, ukichukua hati, unaamua ni nani aliyeandika nini? Kuna viwango vichache au njia tofauti za kuelezea ni nani alikuwa mwandishi anayeunda mazungumzo haya.

Kwa hivyo, zamani, unaweza kuwa na mwandishi akiwa mtu aliyeandika kwa mkono wake mwenyewe. Hilo limethibitishwa si jambo kubwa. Mwandishi au mtu ambaye atajulikana kama mwandishi anaweza pia kuwa mtu ambaye hakuandika kwa mkono wake mwenyewe lakini ambaye alimkundua mtu kuandika.

Mtu huyo bado atakuwa mwandishi. Mwingine ni uandishi mwenza, kuandika na mtu. Kwa kweli, katika kisa cha Wakolosai, kama tulivyofanya katika mstari wa 18, Paulo ana uhakika kabisa wa kudai kwamba hakuwa akifanya yote peke yake.

Huenda akawa na mtu aliyemwandikia sehemu ya kwanza, na alikuwa akiongeza mstari wa mwisho wa herufi au mistari miwili ya mwisho. Mwandishi anaweza pia kuwa rafiki au mwanafunzi wa mtu mkuu. Sasa, hapa ndipo inapovutia sana kwa sababu tunaweza kutumia kile tunachokiita amanuensis, ambapo mtu anayemjua mtu mwingine anaombwa kuandika baadhi ya mambo haya, au unaweza pia kuwa na mtu tunayemwita mwandishi bandia, mtu anayekuja baadaye akijua kwamba mtu huyo ni maarufu.

Kwa hivyo, nitakupa mfano. Fikiria kuhusu mtu maarufu katika eneo lako. Na mtu huyo maarufu anaonekana kuwa maarufu machoni pako kwa sababu ameandika makala nzuri.

Na mtu anayeandika kazi hii nzuri amekuwa mtu ambaye ni sehemu ya maisha yako kwa sababu unapenda kuisoma na mengineyo. Na kwa hivyo, mtu ambaye ni shabiki wa mtu huyo, kama wewe, anafikiri miaka mingi baadaye kwamba mtu huyu ni maarufu. Acha niandike kitu na kujifanya kwamba ni mtu huyu aliyekiandika.

Itauza na kuwasilisha baadhi ya mawazo ya mtu huyo. Hapa ndipo mjadala kuhusu uandishi unakuwa wa kuvutia kuhusu Wakolosai kwa sababu wale wanaopinga uandishi wa Paulo hukimbilia kufikia lengo hilo ili ionekane kama Pollan hakuandika na, kwa hivyo, barua hiyo ni ya kubuni. Hilo ni tatizo kwa sababu nyingi nzuri.

Kwa sababu ingawa tuna ushahidi wa athari za aina hizi zote za uandishi katika ulimwengu wa kale, ni vigumu sana kufikiria kuhusu jaribio la siri. Kundi la watu wanaomwamini Bwana Yesu Kristo kama Bwana na mwokozi wao binafsi. Kundi la watu hukutana mara kwa mara kuomba na kujadili neno la Mungu.

Kundi la watu wanaojaribu na kujitahidi kuwa kile ambacho Mungu anataka wawe. Wakijiambia kwamba, hebu, tumepata barua hii ya kubuni, na tutaita jaribio letu la siri. Itakuwa sehemu ya msingi wa mafundisho na desturi zetu.

Hebu fikiria hilo tunapofikiria kuhusu uandishi kwa sababu karibu inafanya ionekane kama kundi la watu wasio na uzoefu walikuwa wakikusanya nyenzo fulani. Hiyo kwa kweli ni ughushi. Bila kujua kwamba ni ughushi.

Kwa njia, wako karibu na wakati mthani ulipoandikwa kuliko sisi miaka 2,000 baadaye. Na tunafanya ionekane kama kundi hili la watu ambao wamechanganyikiwa sana juu ghorofani wanajitokeza na haya yote. Ni vigumu kufikiria hivyo.

Lakini katika usomi wa leo ambapo tuna watu ambao hawana uhusiano wa kanisa au hawana ujasiri wa kuzungumzia hata imani yao katika Kristo, ni rahisi sana kufanya hoja hiyo kama hoja ya dharau kwa wale wanaoamini vinginevyo. Kuhusu uandishi wa Wakolosai, hebu tuanze kuangalia mambo haya muhimu hapa. Kusema barua hiyo haikuandikwa na Paulo ni kusema ni bandia.

Tunapaswa kukataa. Angalau, hivyo ndivyo baadhi ya wasomi, si wote, lakini baadhi ya wasomi, wanavyokubaliana na hilo. Lakini moja ya mambo tunayopaswa kufikiria au ninayopaswa kukuonyesha, ni kwamba kwa kawaida katika ulimwengu wa kale, ambapo mtu alikuwa akiandika kwa jina la mtu akijifanya kuwa yeye ndiye mtu huyo, hutokea kwamba pengo la muda kati ya mtu wa asili na mtu anayejifanya kuwa mtu mwingine huwa ni muda mwingi.

Wakati mwingine ni miaka 100 au zaidi. Ikiwa kile ambacho wasomi wanakitetea kuhusu jina bandia au uandishi wa uongo ni sahihi, basi tunasema kwamba katika kipindi cha miaka 20 hivi, mtu alikuwa akijifanya kuwa Paulo, na watu walioishi waliwaamini. Mbali na masomo ya Agano Jipya, hatuwezi kutoa hoja kama hiyo ya uchambuzi wa fasihi ya kale ili iwe na maana katika suala la jina bandia kwa maana hiyo.

Kwa sababu mtu lazima afe, watu wa wakati huo hata hufa, mtu anayelitwa, kumbukumbu yake inaitwa, mila yake inaitwa kwa sababu kizazi kilichomzunguka hakikumjua hata mtu huyo, na haya yote yanapita. Lakini wasomi ambao bado wanabishana kuhusu jina bandia wanasema tarehe hiyo inaweza kuwa sahihi, nawasilisha hilo. Hilo ni jambo kubwa la kufanya hadi nitakapopata ushahidi unaopingana na msimamo wangu.

Jambo lingine la kuzingatia hapa kuhusu suala la uandishi ni kile tunachokijua kuhusu kanisa la kwanza. Majaribio kama Wathesalonike wawili yanatudokeza kwamba Wakristo wa kwanza walikuwa wanajua uandishi unaofanana, na walikuwa tayari kukataa maandishi yoyote yaliyowajia kama maandishi ya Kikristo ambayo yana jina bandia. Nami nitakuonyesha jaribio hilo baada ya dakika chache.

Jambo lingine ambalo pia nataka kukuvutia ni kile tulichonacho katika mkusanyiko wa Eusebius kwa ajili ya kusimulia historia ya kanisa la kwanza. Eusebius alionekana kutupa ishara kwamba kanisa la kwanza lilikuwa linajua sana jina bandia kiasi

kwamba walikuwa tayari kukataa chochote ambacho kingewajia, kama vile barua yenye jina la Paulo au Petro, ambayo haikuandikwa nao. Kwa hivyo hiyo inapaswa kutupa angalau sababu fulani ya kuamini kwamba walikuwa macho na hawangekubali chochote ambacho hakikutoka kwa Paulo kuwa Paulo.

Kwa hivyo, hebu tuangalie jaribio la Eusebius kwa mfano. Kwa hivyo, katika Historia hii ya Eklesiastika ya Eusebius katika 6:12. 1:6 tunampokea Petro na Mitume wengine wa Kristo lakini kama watu wenye uzoefu tunakataa maandishi yaliyoandikwa kwa uwongo kwa majina yao kwa kuwa tunajua kwamba hatukupokea hayo kutoka kwa baba zetu. Hiyo ni kusema, na hawa ni watu ambao wako tayari kufanya wawezavyo kukataa kile ambacho si cha Paulo.

Tazama ile iliyo katika Wathesalonike. Katika 2 Wathesalonike, unafungua Biblia yako, kuna tafsiri ya NIV. Unaweza kutumia tafsiri nyingine yoyote ili kuangalia hili. Kudai kwamba siku ya Bwana tayari imefika.

Msikubali mtu yeyote awadanganye kwa njia yoyote ile, ili siku hiyo isije hadi uasi utakapotokea na yule mtu wa uasi afunuliwe; yule mtu aliyehukumiwa kuangamizwa. Hapa, tuna kidokezo kinachoonyesha kwamba kulikuwa na kiwango fulani cha uangalifu katika kanisa la kwanza. Ndiyo, ni kweli.

Tunapaswa kuwa wa kwanza kukubali kwamba katika Ukristo leo, kuna baadhi ya watu wanaoshikilia imani fulani na kufanya mambo yanayosumbua. Ndiyo, kuna baadhi ya watu wanaofanya Ukristo uonekane kama aina nyingine ya Taliban. Lakini labda ni mbali sana na tunapaswa kukubali kwamba ni mbali sana kudhani hivyo.

Kuwa Mkristo ni kuwa mtu ambaye hafikirii, ambaye hatathmini, na Wakristo wa kwanza walikuwa wepesi sana, wakitupwa hapa na pale, wakiadini tu na kukubali chochote kinachokuja. Ni mojawapo ya sababu nadhani tunapaswa kuwafikiria Wakolosai kama Paulo. Wale walio karibu zaidi na Paulo wanasema walikuwa wakiangalia mambo kama hayo.

Kuna kufanana kwingi kwa kitheolojia ambako hakuonyeshwa katika barua hizi, ambazo tunazipata katika barua zingine za Paulo pia. Sijui unasimama wapi, na sijui kama ninaweza kukushawishi vya kutosha au kama ninaweza kuuliza maswali ya kutosha ili ufikirie kuhusu uwezekano kwamba Paulo aliandika Wakolosai. Lakini ningependa kudhani kwamba unanishirikisha kwamba Paulo aliandika Wakolosai au kudhani kwamba nadhani kwamba Paulo aliandika Wakolosai, na tufanye kazi na mfumo huo, na ninakutia moyo usome mengi uwezavyo kuhusu mada hii.

Na natumai tu, natumaini, natumaini, natumaini, natumaini, kwamba utakuja upande wangu wa mjadala kwa sababu ushahidi utajieleza wenyewe ikiwa unauliza maswali sahihi. Hilo linanifanya niangalie kwa ufupi historia ya mahali barua hii iliandikiwa. Barua hiyo iliandikiwa Kolosai.

Kolosi ilikuwa sehemu ya ulimwengu wa kale ambao, katika siku hizi, tunauita Teke, Asia Ndogo. Jina lingine la Asia Ndogo ambalo unaweza kukutana nalo ama katika utangulizi wa vitabu vya Biblia yako au nyenzo fulani ambazo unaweza kukutana nazo ni Anatolia. Kolosi ilikuwa maili 120 kutoka Efeso.

Haukuwa mji mkubwa kama Efeso. Pia ulikuwa karibu na miji mingine miwili kwa hivyo mara nyingi ulijulikana kama eneo la miji mitatu katika baadhi ya maandishi ya kale. Uko karibu na mji unaoitwa Hierapolis.

Na Laodikia. Baadhi ya sifa za kipekee za jiji hili zimeelezwa na mwenzangu, Larry Kreiser, ambaye aliandika makala nzuri sana. Ingawa ningesema hapa katika kanusho, ukisoma mapitio yangu ya kitabu cha Kreiser, ninamkosoa kuhusu jinsi anavyotumia baadhi ya ushahidi wake.

Lakini ninapaswa kumpa Kreiser, ambaye ni profesa katika Chuo Kikuu cha Oxford, sifa nzuri sana hapa kwa kutupa ushahidi mwingi kuonyesha jinsi sarafu, mila, ushahidi wa akiolojia, kile tunachokiita numismatics, makaburi, na maandishi yaliyoandikwa kwenye makaburi yanavyotumia kuhusu mji huu unaoitwa Kolossi. Ilikuwa mahali ambapo watu walikuwa na akili timamu lakini pia walikuwa wa kidini sana. Kulikuwa na shughuli fulani za kibiashara katika eneo hilo, lakini si nyingi kama tulivyokuwa nazo huko Efeso.

Kwa hivyo, fikiria Paulo akiandika kuhusu eneo hili ambapo dini za kipagani zilikuwa kubwa. Kulikuwa na Wayahudi wengi wakikaa katika eneo hilo katika Uturuki ya kisasa kufikia wakati huu katika karne ya kwanza. Kolosai ilikuwa karibu na barabara kuu ambayo kwa kweli iliipa ufikiaji wa vitu vingi.

Hiyo ni kusema, ni rahisi sana kupeleka barua kwa Kolossi pia. Tukitaka kuangalia ramani kwa haraka, utaona miji mitatu. Unaona hapa, Kolossi iko hapa.

Mojawapo ya miji iliyo karibu zaidi hapa ni Laodikia. Na nyingine hapa ni Hierapoli. Kwa kweli, baadhi ya wasomi wakati mwingine hubishana kama Wakolosai au hata Waefeso, ambayo wakati mwingine iko hapa, iliandikwa kwa Hierapoli au kama barua hizo zilikusudiwa kuzunguka eneo hili.

Kwa Wayahudi huko Asia Ndogo, baadhi wamehoji kama ni kweli kwamba kulikuwa na Wayahudi huko Asia Ndogo. Na wacha niangazie hilo katika kujaribu kuhitimisha kikao hiki hapa. Kwa kweli, kulikuwa na ushahidi unaoonyesha kwamba kulikuwa na idadi nzuri ya Wayahudi huko Asia Ndogo wakati huo. Tulikuwa na walowezi Wayahudi huko.

Kwa kweli kulikuwa na jaribio la makusudi la kuwaleta walowezi Wayahudi hapa. Philo anatuonyesha kwamba kulikuwa na idadi kubwa ya Wayahudi huko Asia Ndogo.

Na pia tunajua kwamba Antiochus III alichukua takriban familia 2,000 za Kiyahudi katika Mambo ya Kale ya Josephus 12.

Josephus anasimulia jinsi Antiochus alivyowachukua Wayahudi wengi kuwaweka katika sehemu hii ya dunia. Kwa hivyo, tunajua kwamba Wayahudi walikuwepo. Na kwa hivyo, ikiwa maandishi katika Wakolosai yanaanza kutupa vidokezo kuhusu shughuli za Kiyahudi, hatupaswi kushangaa au kuuliza, ni ukaribu gani kati ya Asia Ndogo na walowezi Wayahudi huko Palestina? Na nini kinaendelea hapa? Ni rahisi kujua kwamba baada ya Alexander Mkuu ikiwa unakumbuka historia yako ya shule ya upili, ulimwengu ulikuwa ulimwengu ambapo watu walihama kutoka sehemu moja hadi nyingine.

Kulikuwa na Wayahudi wengi zaidi walioishi Aleksandria, kama wasomi wengine watakvokadiria, kuliko walivyoishi labda katika Nchi Takatifu, kama tunavyoiita. Au kulikuwa na idadi kubwa ya Wayahudi katika eneo la Uturuki la kisasa. Huenda kuna Wayahudi wengine waliokuwa wakienda hadi Roma.

Kwa hivyo, si jambo la ajabu kusoma andiko kutoka karne ya kwanza hadi Kolosai. Likidokeza au kuonyesha kwamba kulikuwa na uwepo wa Kiyahudi mahali hapa. Kanisa huko Kolosai ndipo tunapomalizia saa hii ya kwanza ya hotuba.

Huenda ikakuvutia kujua kwamba wakati Paulo alipokuwa akiandika, Paulo hakuwa ametembelea jiji hilo. Hata hivyo, kama unavyoona kutoka kwenye ramani, Paulo alitumia muda mwingi huko Efeso. Na hivyo, Paulo alijulikana katika eneo hilo.

Kama barua hii imeandikwa na Paulo, kama ninavyobishana, tunaweza kutaka kuiandika baada ya Enzi ya Kikristo ya 50 CE, au AD kama tutakavyoiita. Na tutamweka yule aliyeanzisha kanisa hili mikononi mwa Epafra, ambaye tunamjua katika maandishi ambayo tutayaangalia. Kwa hivyo acha nifupishe haraka jambo fulani kuhusu barua hii.

Na nyenzo hizi zote zinazoonekana kuwa muhimu au zisizo za lazima. Kwanza, tunapofungua Agano Jipya letu, na kumtazama Paulo, tuna barua 13 zilizoandikwa na Paulo. Kati ya barua hizo, nne zinatambuliwa kama barua za gerezani.

Barua mbili kati ya hizo nne, Wafilipi na Filemoni, zimeainishwa kama zisizopingika. Uandishi wa Paulo haupingwi hata kidogo. Barua mbili, Wakolosai na Waefeso, zinachukuliwa kuwa barua za Paulo zenye utata.

Kwa maneno mengine, wasomi bado wanabishana kuhusu kama Paulo aliziandika au la. Nikijaribu kuthibitisha kwamba Paulo ndiye aliyeziandika, nilikuelekeza kwenye ukweli kwamba wasomi ambao hawakubaliani na uandishi wa Paulo wanaangazia mtindo, lugha, mawazo, au theolojia. Pia niliendelea kukuonyesha kwamba, kwa kweli, ukiangalia sifa zote za mtindo na kile tunachojua kuhusu uandishi bandia

katika ulimwengu wa kale, kuna uwezekano kwamba mtu wa karibu kama wakati wa Paulo angeandika barua hii.

Kwa sababu hilo lingekuwa jambo lisilo la kawaida, niliendelea kujaribu kutoa hoja kwamba, kwa kweli, Paulo angeweza kuandika barua hii, ama kumwomba mtu aiandike ili awepo akisimamia kinachoendelea na kuandika maelezo ya mwisho katika sura ya 4 mstari wa 18. Au, kwa sehemu kubwa, aliandika barua hiyo na kutoa uthibitisho mkali mwishoni kwamba yeye ndiye mwandishi wa barua hii.

Lakini pia nilitaka kukuachia uelewa fulani wa muktadha tunaozungumzia. Kwamba hili ni kanisa ambalo Paulo hakulikuta mwenyewe na hakulitembelea. Kulikuwa na masuala kanisani.

Mtu aliyekutana na Paulo, labda aliyeongoka wa Paulo, Epafra, labda ndiye aliyeanzisha kanisa. Paulo angeshughulikia masuala yaliyokuwa yakiibuka kanisani. Tutakaporudi, tutaangalia madhumuni ya barua hii na kuanza kuangalia sura ya kwanza ya barua hii na kile ambacho maandishi hayo yanatufundisha kuhusu kile ambacho Paulo anazungumzia.

Natumaini kwamba mwanzo utakufanya ufurahie kujua zaidi kuhusu barua hii inayoitwa Wakolosai. Endelea kujifunza nami. Endelea kuuliza maswali magumu.

Na pamoja, tutakua na kuwa wanaume na wanawake ambao Mungu anataka tuwe. Asante.

Huyu ni Dkt. Dan Darko katika mfululizo wake wa mihadhara kuhusu Nyaraka za Magereza. Huu ni kipindi cha 1, Utangulizi wa Kitabu cha Wakolosai.